

Prosjektbeskrivelse: Følgeforskning smart spesialisering i Nordland

Sammendrag

Det skal gjennomføres et følgeforskningsprosjekt som skal skape ny kunnskap som kan bidra til å nå målene i «Et nyskapende Nordland – Innovasjonsstrategi for Nordland 2014-2020». Målet med prosjektet er et helhetlig følgeforskningsprosjekt som skal: 1. Danne grunnlag for en kunnskapsbasert utvikling av arbeidet med innovasjon i Nordland, 2. Skape grunnlag for læring, erfaringsdeling, identifisere muligheter og behov, og gjøre endring av innretningen av arbeidet. 3. Bidra til gode læringsløyper i arbeidet ved at empiri/erfaring brukes som utgangspunkt for å utvikle teori og begreper om innovasjon i Nordland, og at dette igjen videreutvikles og tas i bruk. 4. Utvikle et egnet mål- og resultatsystem og gjennomføre evaluering.

Arbeidet innrettes gjennom fire deler: Kunnskapsplattform, policyutvikling, evaluering og formidling og læring.

Prosjektet har totalbudsjett på 5 mill. kr. eks. mva.

Bakgrunn

Om oppdragsgiver

Nordland fylkeskommune har ansvaret for videregående skole, samferdsel, kultur, kulturminne og miljøforvaltning, folkehelse og næring- og regional utvikling. Fylkestinget i Nordland er overordnet styringsorgan, og fylkesrådet i Nordland har det operative ansvaret. Avdeling for næring- og regional utvikling har ansvaret for forvaltning av regionale utviklingsmidler, samt fylkeskommunens nærings- og regionalpolitikk. Innovasjonspolitikken er en del av avdeling for næring- og regional utvikling sitt ansvarsområde. Avdelingen er organisert i 6 faggrupper, avdelingsledelse og politisk ledelse i fylkesråd for næring.

Nordland fylkeskommunes samarbeider nært med Innovasjon Norge om næringsutvikling. Innovasjon Norge har ansvaret for de bedriftsrettede tiltakene. Innovasjon Norge er derfor en helt sentral samarbeidspart for gjennomføringen av innovasjonsstrategien.

Innovasjonsselskapene i Nordland, slik som næringshager, inkubatorer og kunnskaps- og forskningsparker er viktige partnere i gjennomføringen av strategien. SIVA har et hovedansvar for tilskudd til disse selskapene.

Forskning og utvikling av kompetanse i næringslivet er viktig for å realisere innovasjonsstrategien i Nordland. Norges forskningsråd er en viktig samarbeidspartner for å realisere strategien bl.a. gjennom VRI-prosjektet, Regionalt forskningsfond og øvrige forskningsprogram.

I tillegg er det i Nordland flere aktører som inngår i innovasjonssystemet som er viktige for utviklingen i næringslivet i regionen.

Følgeforskningsprosjektet bestilles av Nordland fylkeskommune, i tett samarbeid med Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd.

Et nyskapende Nordland – innovasjonsstrategi for Nordland 2014-2020

«Et nyskapende Nordland – innovasjonsstrategi for Nordland 2014-2020» ble vedtatt av fylkestinget i Nordland i oktober 2014. Nordland fylkeskommune har utviklet innovasjonsstrategien som første norske region innenfor EUs smart spesialiseringsplattform.

EUs perspektiver for smart spesialisering passet godt inn i situasjonen i Nordland. Næringslivet i Nordland har tre store eksportnæringer, sjømat, kraftforedlende industri og opplevelsesbasert reiseliv, samt en voksende leverandørsektor, som er driverne i økonomien. Nordland kan beskrives som en produksjonsregion med behov for kunnskapsutvikling for å vedlikeholde og videreutvikle produksjonssystemet. Verdiskapingen i regionen har de siste årene hatt en positiv utvikling. Veksten innenfor sysselsettingen er ikke like positiv. En av årsakene til dette kan være begrenset vekst innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Nordland er en region med ca. 243 000 innbyggere, bosatt i 44 kommuner. Nordland har 11 byer fra ca. 6000 til 50 000 innbyggere. Fylket er langstrakt, det er ca. 90 mil fra nord til sør. Fylket har øyer, fjell og fjorder som gjør kommunikasjon internt i fylket til en utfordring. Geografiske forhold og skala har derfor stor betydning for implementering av innovasjonspolitik i Nordland.

I forbindelse med utarbeidelsen av strategien ble det gjennomført flere analyser. Referanse til disse ligger i strategidokumentet «Et nyskapende Nordland». Disse analysene er viktig utgangspunkt for videre arbeid.

Strategien har tre hovedmål:

1. Å øke konkurransekraften i næringslivet ved å forsterke innovasjonsevnen i bedriftene
2. Å få flere sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting og flere innovative leverandørbedrifter.
3. Å få et innovasjonssystem i Nordland med godt samspill, læring og samarbeid mellom sentrale aktører i næringsliv, arbeidsmarked, utdanning og forskning og ulike deler av offentlig sektor.

Det er vedtatt tre hovedstrategier med delstrategier, samt en rekke tiltak. For mer informasjon om strategien, se www.nfk.no/innovasjon.

Eksempler på igangsatte tiltak

Siden innovasjonsstrategien ble vedtatt i oktober 2014 er flere tiltak igangsatt. Eksempler på dette er:

- Samkjøring av VRI og prioriteringer i innovasjonsstrategien, samt innovasjonsforskningsprosjekt.
- Opprettet innovasjonsforum Nordland. Deltakere er næringshager, inkubatorer, kunnskaps- og forskningsparker, Innovasjon Norge, SIVA, Norges forskningsråds regionale representant og Nordland fylkeskommune.
- Integrert strategiene i tildelingsbrev til Innovasjon Norge Nordland.
- Innovasjon er sentralt i arbeidet med bypolitikk.
- Deler av strategien er inkludert i ny innretting av DA- Bodø.

- Ringvirkning- og varestrømsanalyse for sjømatnæringen er under bestilling.
- Tilskudd til leverandørutviklingsprosjekt innenfor sjømat.
- Flere større satsinger innenfor opplevelsesbasert reiseliv; Utvikling av Interreg prosjekt om Innovative destinasjoner, ny mat- kulturnæring- og opplevelsesbasert reiselivsstrategi.
- Opprettet nyhetsbrev om innovasjonspolitik.

Organisering av arbeidet med strategien

- Fylkestinget i Nordland er overordnet styringsorgan for strategien. Fylkesrådet har ansvaret for oppfølginger. Større endringer i strategien revideres av fylkestinget.
- Nærings- og regionalutviklingssjefen har det overordnede administrative ansvaret for implementeringen og utviklingen av arbeidet.
- Prosjektleder i næringsavdelingen, samt en koordinerings- og utviklingsgruppe i næringsavdelingen bestående av representanter for hver faggruppe.
- Ledermøter hvert kvartal mellom næringsavdelingen i Nordland fylkeskommune og Innovasjon Norge Nordland.
- Det skal opprettes en ressursgruppe for arbeidet med strategien.
- Prosjekt i utdanningsavdelingen for å styrke samarbeids skole – arbeidsliv, ansvarlig er utdanningsavdelingen.
- Plan- og miljø skal etablere et eget prosjekt, planlagt oppstart i 2016, ansvarlig er kultur,- miljø, og folkehelseavdelingen.

Nærmere om følgeforskningsprosjektet

Formålet med følgeforskningsprosjektet er å skape ny kunnskap som kan bidra til å nå målene i strategien. Det skal utvikles kunnskap som kan brukes i utviklingen og gjennomføringen av regional innovasjonspolitik og smart spesialisering i Nordland.

Mål

Målet med prosjektet er et helhetlig følgeforskningsprosjekt som skal:

- Danne grunnlag for en kunnskapsbasert utvikling av arbeidet med innovasjon i Nordland.
- Skape grunnlag for læring, erfaringsdeling, identifisere muligheter og behov, og gjøre endring av innretningen av arbeidet.
- Bidra til gode læringsløyper i arbeidet ved at empiri/erfaring brukes som utgangspunkt for å utvikle teori og begreper om innovasjon i Nordland, og at dette igjen videreutvikles og tas i bruk.
- Utvikle et egnet mål- og resultatsystem og gjennomføre evaluering.

Bakgrunn og problemstillinger

Nordland fylkeskommune ønsker en kunnskapsbasert politikktutvikling. Med dette mener vi at det jobbes kontinuerlig med å utvikle og ta i bruk forskning og annen kunnskapsproduksjon i arbeidet med å definere og gjennomføre politikk og virkemidler. Som del av dette er det viktig å skape felles begreper/språk og forståelse blant de viktigste samarbeidspartnere i fylket. Dette er særlig virkemiddelaktører som jobber med næringsutvikling, kommuner, næringslivets organisasjoner og bedrifter.

Det er flere perspektiver som ble utredet i forbindelse med utarbeidelsen av innovasjonsstrategien og ulike analysemetoder ble brukt. Dette ble gjort både for å få kunnskap om det overordnede regionale innovasjonssystemet i Nordland (4H) og innovasjonssystemene i de ulike bransjene. Det er nå behov for metodikk for kartlegge og analysere innovasjonssystemene videre for å få ny og dypere kunnskap som kan gi innspill til videre utvikling av innovasjonssystemene i regionen. Dette må både være knyttet til et systemperspektiv, men også på bedriftsnivå. Det er behov for å skape et kunnskapsgrunnlag som gir grunnlag for utvikling på bedriftsnivå.

Smart spesialisering og forskning på innovasjonspolitikken nasjonalt og internasjonalt bringer med seg nye perspektiver og begreper. Følgforskningen skal bidra med kunnskapsoverføring slik at Nordland har god oversikt over relevant forskning. I Nordland får vi også erfaringer og kunnskap som er relevant i utviklingen av kunnskapsgrunnlaget for smart spesialisering i EU.

Mye av forskningen på innovasjon, innovasjonssystem, klynger og entreprenørskap bygger på forskning på regioner med andre geografiske, befolkningsmessige og næringsstrukturelle betingelser. Det er derfor behov for å utvikle teori og begreper om innovasjon som er mer relevant for Nordland.

Smart spesialisering bygger bl.a. på et ønske om å koble kunnskaps- og forskningspolitikk tettere på nærings- og regionalpolitikk. Dette perspektivet er også viktig i Nordlands innovasjonsstrategi. Kobling mellom kunnskapspolitikken og næringspolitikk er et gjennomgående tema. Hvordan får vi til en god kobling mellom kunnskapspolitikken og næringspolitikk?

I arbeidet med innovasjonspolitikken er det et mangfold av aktører som har en rolle, både lokalt, regionalt og nasjonalt og internasjonalt. Blant de offentlige aktører er det både statlige, kommunale og regionale aktører har roller og ansvar og er på hver sin måte aktører i innovasjonssystemet i regionen. Hvordan forgår samarbeid, hva er barrierer og muligheter? Innretning av virkemidler for å realisere strategien er sentralt i dette.

Overordnet evaluering om og hvordan innsatsen bidrar til resultater og effekter er nødvendig. Det må utvikles et evalueringsdesign som bidrar til å gi meningsfull evaluering. Som del av dette må det defineres relevante mål- og resultatindikatorer.

Hva skal gjøres?

For å ta tak i kunnskapsbehov deles prosjektet i 4 deler/arbeidspakker. Disse delene henger sammen, og kan til dels være en kunstig inndeling. Dersom tilbyder mener det er hensiktsmessig å strukturere prosjektet på en annen måte for å dekke de kunnskapsbehov som er beskrevet er endringer velkomment.

Helheten i oppfølgingen av innovasjonsstrategien skal være hovedfokus i følgeforskningsprosjektet. Samtidig må dette utvikles gjennom dybdeforståelse om arbeidet. Det er også behov for å forfølge noen prosjekter og satsinger mer enn andre. Gjennomføringen av prosjektet må derfor ha rom for videre konkretiseringer, avgrensninger

og endringer underveis i arbeidet. Dette skal foregå i tett dialog med oppdragsgiver og styringsgruppe.

a) Utvikle kunnskapsplattformen for smart spesialisering i Nordland.

Det skal skapes en kunnskapsplattform som er felles for Nordland fylkeskommune og aktuelle samarbeidspartnere i utviklingen av arbeidet med innovasjonspolitik i Nordland. Sentrale stikkord her er bl.a. årlig innovasjonsstatistikk, videre analyser av innovasjonssystemet, begreps og teoriutvikling (eks.: innovasjon, innovasjonssystem, klynger, entreprenørskap på nordlandsk, geografi og skala), tilgjengeliggjøring relevant forskning mv. Det bør også vurderes å kunne gjøre analyser på problemstillinger som oppstår underveis i prosjektet.

b) Policyutvikling

I innovasjonsstrategien er det vedtatt mål, delstrategier og tiltak. For å få til kontinuerlig forbedring og utvikling av arbeidet med å implementere strategien er det behov for å dokumentere, oppsummere erfaringer og skape et grunnlag for læring og utvikling underveis i arbeidet gjennom kontinuerlige læringssløyfer. Det er derfor ønskelig å følge (et utvalg av) prosessene som igangsettes over tid. Det bør vurderes ulike metoder for å gjennomføre dette.

Det er definert tre strategiområder i «Et nyskapende Nordland». Det er ønskelig at følgeforskningsprosjektet prioriterer:

Stimulere til økt innovasjon i næringslivet i Nordland:

- Utvikle innovative destinasjoner i Nordland.
- Styrke innovasjonsprosessene i leverandørindustrien.
- Forsterke sjømatnæringens samarbeid med leverandørnæringer i Nordland, og hvitfisknæringens samarbeid med kunder og leverandører.
- Stimulere til vekst innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Det er viktig å ha et bedriftsperspektiv i denne delen av arbeidet. Det kan være relevant å bruke Arena og NCE prosjekter som utgangspunkt for samspill med næringslivet. I tillegg må forskerteamet være aktive på sentrale utviklingsarenaer for bedrifter som er relevant for å implementere strategiene over.

I denne delen av arbeidet må det analyseres/vurderes hvordan eksisterende virkemidler bidrar til å realisere strategiene og om det er behov for endring i virkemiddelbruk, prioriteringer og/eller nye virkemidler.

Flernivåstyring og samarbeid i innovasjonssystemet er en sentral problemstilling. Hvordan foregår samarbeidet mellom aktuelle aktører i innovasjonssystemet knyttet til strategiene som skal følges opp?

Marked og samfunnet vi jobber i kan forandre seg, samtidig kan følgeforskningen gi innspill som gir grunnlag for å endre prioriteringer i arbeidet. Dersom det skjer større endringer i forutsetningene for å fortsette arbeidet med å følge opp strategiene, bør følgeforskningsprosjektet kunne endres i innretning i samråd med styringsgruppen.

c) Evaluere hvordan innsatsen bidrar til måloppnåelse.

Det er behov for å evaluere om og hvordan innsatsen gir ønsket måloppnåelse. I den forbindelse må det defineres mål- og resultatindikatorer og utarbeides et relevant evalueringdesign. Arbeidet skal ha de tre hovedmålene for innovasjonsstrategien som utgangspunkt.

I smart spesialiseringsplattformen jobbes det med å utvikle indikatorer og evalueringdesign for regionale innovasjonsstrategier. Samtidig hevder bl.a. Innovasjon Norge at eksisterende innovasjonsundersøkelser ikke fanger opp viktige deler av innovasjonsaktiviteten i norsk næringsliv. Vi har en hypotese om at dette også er relevant i Nordland. Å lage mål- og resultatindikatorer relevant for Nordland er derfor et viktig utviklingsarbeid. Ambisjonen i dette forskningsprosjektet bør være å utvikle et relevant mål- og resultatindikatorsystem i løpet av den fireårige prosjektperioden. Arbeidet må avsluttes med en evaluering i 2019. Det må vurderes egnet måte for en nullpunktsanalyse/statusbeskrivelse tidlig i arbeidet.

I organiseringen av følgeforskningsprosjektet bør det vurderes om arbeidspakken om evaluering skal holdes noe adskilt fra de øvrige delene av prosjektet.

d) Formidling og læring

Det er viktig at kunnskapen som utvikles i prosjektet kan brukes av samarbeidspartnere i Nordland. Dette er viktig for å kunne forsterke samarbeid, samspill og læring i innovasjonssystemet. Det betyr at formidling og involvering av partnere, bedrifter, politikere mv. må være en viktig del i arbeidet, og må gis særskilt oppmerksomhet. Det må skapes gode metoder for læringssløyfer i prosjektet, som bidrar til å utvikle både forskningen og det operative arbeidet. Dette skal være gjennomgående i hele prosjektet. I tillegg må det gjennomføres en del konkrete formidlingstiltak. Det åpnes for at forskerteamet tester ut nye formidlingsaktiviteter, måter å organisere formidling på osv.

Organisering av følgeforskningsprosjektet

Tilbyder må ha en fast prosjektleder som er hovedkontaktpunkt for oppdragsgiver.

Nordland fylkeskommune er oppdragsgiver. Arbeidet gjennomføres i tett dialog med Innovasjon Norge Nordland, Norges forskningsråd og SIVA.

Det skal etableres en mindre styringsgruppe for følgeforskningsprosjektet bestående av NFK, IN, SIVA og Norges forskningsråd.

Forskergruppen forventes å være en bidragsyter på ulike tematiske og/eller bransjemessige arenaer og nettverk. Eksempler på dette er ressursgruppe for oppfølging av innovasjonsstrategien, NCE og Arena-prosjektene, Innovasjonsforum Nordland, Arena Nordland (opplevelsesbasert reiseliv), læringsarenaer intern hos Innovasjon Norge og Nordland fylkeskommune etc.

Leveranser i prosjektet

A) Kunnskapsplattform

- To større synteserapporter i form av en midtveisrapport (i 2017) og en avslutningsrapport. Her skal helheten i prosjektet drøftes.
- Årlig sammenstilling og analyse av relevant entreprenørskap- og innovasjonsstatistikk for Nordland.
- Notater som beskriver og analyserer innovasjonssystemene i regionen, basert på statistikk og kvalitative beskrivelser. Dette skal gjøres både helheten i innovasjonssystemet, og for bransjene som er omfattet av strategien.
- Årlig notat om begreper og teoriutvikling relevant for smart spesialisering og innovasjonspolitik i Nordland.
- Notater og workshops for kunnskapsoverføring til Nordland fra nasjonale og internasjonale fagmiljø om smart spesialisering og aktuell innovasjonsforskning.

B) Policyutvikling

- Årlige korte refleksjonsnotater for læring og som innspill til utvikling av tiltak innenfor de fire delstrategiene.
- Notat om flernivåstyring og utvikling i innovasjonssystemet: Hvordan bidrar ulike aktører til å realisere strategien? Hvordan engasjeres lokale, regionale og nasjonale myndigheter og øvrige deler av innovasjonssystemet (4H)?
- Notat om virkemiddelvurdering. Hvordan fungerer eksisterende virkemidler for å gjennomføre strategiene? Er det behov for revidering og/eller nye virkemidler?

C) Evaluering

- Utvikle mål- og resultatindikatorer og evalueringsdesign for hovedmålene i strategien.
- Nullpunkt/oppstartsanalyse av situasjonen i Nordland.
- Gjennomføre en avsluttende evaluering ved prosjektslutt, med en egen evalueringsrapport.

D) Formidling og læring

Materialet som leveres oppdragsgiver må presenteres i en form som gjør resultater og kunnskap tilgjengelig for politikere, byråkrater og beslutningstakere i næringslivet. Dette må være et gjennomgående perspektiv i hele arbeidet. I tillegg skal formidling være en egen aktivitet i prosjektet:

- Utvikle en eksempelsamling for læring og inspirasjon basert på forskningen i prosjektet. Minimum fire eksempler per år.
- Bidrag til Nordland fylkeskommunes månedlige nyhetsbrev, samt formidling om fylkeskommunens nettsider.
- Deltakelse og presentasjoner på sentrale utviklingsarenaer i Nordland.
- Prøve ut nye formidlingsmetoder for å skape økt kunnskap om innovasjon i Nordlandssamfunnet.

Eierskap til data- og resultater

Det er Nordland fylkeskommune som er oppdragsgiver og som definerer rammer for arbeidet. Arbeidet skal i sin helhet gjøres tilgjengelig for oppdragsgiver, innenfor normale forskningsetiske- og metodiske rammer. I tillegg skal rapporter og annet materiale være åpent for andre interesserte og offentliggjøres løpende.

Data som samles inn, og øvrig arbeid som gjøres i prosjektet, kan i tillegg fritt brukes som grunnlag for forskningspublisering av oppdragstaker.

Kompetansekrav

Nordland fylkeskommune ønsker et bredt sammensatt forskerteam. Det er ønskelig med kompetanse på flere ulike områder:

- Teoretisk kompetent innenfor innovasjon og nyskaping. Det er nødvendig med tverrfaglig kompetanse om innovasjon, bl.a. både på system- og bedriftsnivå.
- Metodisk sterk på både ulike kvantitative og kvalitative metoder. Erfaring med aksjonsforskning eller tilsvarende forskningsmetodikk.
- Interesse for EUs- regional, nærings- og forskningspolitikk
- Geografisk forståelse og kjennskap til konteksten i Nordland.
- Formidlingsevne og erfaring.
- Evne til å kommunisere med brukere og erfaring med å være del av et utviklingsarbeid.

Nordland fylkeskommune oppfordrer tilbydere til å foreslå nye konstellasjoner i teamet for å dekke opp kompetansekravene over. Det bør også vurderes internasjonale partnere i prosjektet.

Budsjett og framdriftsplan

Budsjettet er samlet 5 000 000 eks. mva. for hele kontraktsperioden.

I tilbudet skal det utarbeides et detaljert budsjett for prosjektet. Dette må knyttes til framdriftsplan. Denne planen må være detaljert for de to første årene, og for de to siste årene kan det i tilbudet være noe mer overordnet framdriftsplan og budsjett. Framdriftsplan og budsjett skal detaljeres for siste 2 år på et senere tidspunkt, og senest midtveis i prosjektet.

Oppdragsgiver ønsker følgende fordeling av prosjektet:

- Del A: Kunnskapsplattform 25 pst
- Del B: Policyutvikling 40 pst
- Del C: Evaluering 25 pst
- Del D: Formidling og læring 10 pst

Det åpnes for at det gjøres justeringer av denne fordelingen i tilbudene dersom tilbyder argumenterer med at det kan være hensiktsmessig.